

Batı Basındaki Manşetlerin Dilinden 27 Mayıs Darbesi'nin İlk Uluslararası Yansımaları

Enes Öz*

Özet

Türkiye’de farklı dönemlerde yaşanan birçok gelişme batı basınının ilgisini çekmiştir. Tarihler 27 Mayıs 1960’ı gösterdiğinde dış basın bu kez cumhuriyet tarihinde yaşanan ilk askeri darbe için dikkatini Türkiye üzerine çevirmiştir. Darbe ile ilgili verilen ilk haberlerin batı basınında nasıl yansımalar gösterdiği çalışmamızın temel argümanını oluşturmuştur. Bu açıdan ele alındığında, batı basını üzerinden uluslararası kamuoyunun 27 Mayıs Darbesi’ne bakış açısının ortaya konulması özelinde bir açığın kapatılması hedeflemiştir.

Geçmiş yıllara ait gazete arşivlerine açık erişim sağlayan ülkeler ve devlet kütüphaneleri tespit edilmiştir. Bu sayede batı basınında yer alan yaklaşık 500 farklı gazete taranmış, bu gazetelerden 27 Mayıs Darbesi’ni haberleştiren yaklaşık 100 farklı gazete tasnif edilmiş, içerisinden benzer haberler yapan gazeteler ayıklanmış ve özgün haberler çalışmaya eklenmiştir.

ABD başta olmak üzere İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya basını Türkiye’de gerçekleşen darbe haberlerini 27 ve 28 Mayıs tarihlerinde haberleştirmişlerdir. Özellikle İstanbul, Atina ve Türkiye’ye komşu ülkelerde görev yapan Amerikan haber ajansları üzerinden batı basınına darbe haberleri servis edilmiş, United Press International (UPI) ve Associated Press (AP) ajansları dünya gazetelerine Türkiye’deki bilgileri aktarmışlardır. Darbe haberlerinde yabancı gazeteler genellikle benzer bir dil kullanmışlardır. Buna göre haberlerde önce darbeye giden süreçten bahsedilmiş, darbe günü ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Bununla birlikte haberlerde ön plana çıkan en önemli nokta darbe bildirisi olmuş, haberlerin neredeyse tamamında darbe bildirisine ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir. Ayrıca cunta yönetimi tarafından yapılan NATO ve CENTO gibi uluslararası bütün ittifaklara ve taahhütlere bağlı kalınacağı açıklaması haberlerin ana eksenini oluşturmuştur. Bunun yanında genellikle manşet ve sür manşetten verilen haberlerde Başbakan Adnan Menderes’in fotoğraflarının yanı sıra darbe gününe ait tank ve asker fotoğrafları da sıkça kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Askeri darbe, Batı basını, 27 Mayıs Darbesi.

* Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacıbektaş Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, enesoz@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5626-5516, DOI: 10.37879/9789751756480.2023.39

First International Reflections of The May 27 Coup from The Language of The Headlines in The Western Press

Abstract

Many developments in different periods in Turkey have attracted the attention of western press. When the dates showed May 27, 1960, the foreign press turned its attention to Turkey, this time for the first military coup in the history of the republic. How the first reports about the coup reflected in the western press formed the main argument of our study. From this point of view, it was aimed to close a gap in particular by revealing the perspective of the international public on the 27 May Coup through the western press.

Countries and state libraries providing open access to the newspaper archives of the past years have been identified. In this way about 500 different newspapers in the western press have been scanned, about 100 different newspapers were classified from these newspapers reporting on the May 27 Coup newspapers that made similar news were extracted and original news was added to the study.

The press of England, France, Germany, Spain and Italy, especially the USA, covered the news of the coup in Turkey on 27 and 28 May. Coup news was delivered to the western press, especially through American news agencies operating in Istanbul, Athens and neighboring countries to Turkey, United Press International (UPI) and Associated Press (AP) agencies have conveyed the information in Turkey to world newspapers. Foreign newspapers often used similar language in news of the coup. Accordingly, the news first mentioned the process leading up to the coup and information about the day of the coup was conveyed. However, the most important point that stood out in the news was the coup declaration, the coup declaration is detailed in almost all of the news. In addition, the statement made by the junta administration that all international alliances and commitments such as NATO and CENTO will be adhered to was the main axis of the news. In addition, the photographs of Prime Minister Adnan Menderes, as well as the photographs of tanks and soldiers from the day of the coup, were frequently used in the headlines and headlines.

Keywords: Military coup, Western press, May 27 Coup

Giriş

Türkiye’de yaşanan olaylar her dönem olduğu gibi soğuk savaşın etkilerinin en ağır hissedildiği 1960’lı yıllarda da uluslararası basının gündemini meşgul etmiştir. Zira Türkiye bu dönem batı tarafından yüklenmiş bir misyon olan Sovyetler Birliği’ne

karşı tampon müttefik olma görevini yürütmüş ve demir perde ülkelerine komşuluk etmiştir. Türkiye'nin siyasi durumu ve bölgesel olarak aldığı kararlar uluslararası basın tarafından da yakından takip edilmiş, ülkenin iç meselelerinin yankıları ara ara dış medyada görülmüştür.

27 Mayıs 1960 günü batı basını bu kez Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanan bir ilk için dikkatini Türkiye üzerine çevirmiştir. 27 Mayıs sabaha karşı, Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi gerçekleştiği haberleri yayılmış, yabancı basın kuruluşları bu olaya geniş bir yer ayırmıştır. Özellikle İstanbul, Atina ve Türkiye'ye komşu ülkelerde görev yapan Amerikan haber ajansları üzerinden batı basınına darbe haberleri servis edilmiş, United Press International (UPI) ve Associated Press (AP) ajansları dünya gazetelerine Türkiye'deki bilgileri aktarmışlardır. Bazı ülkelerde 27 Mayıs, bazı ülkelerde de 28 Mayıs günü gazetelerde yer verilen Türkiye'deki darbe haberleri, genel itibariyle haberi yapan gazetenin bulunduğu ülkenin politikalarını yansıtan bir dil ile yorumlanarak servis edilmiştir.

Çalışmamızda Avrupa ve Amerika'da bulunan farklı batı ülkelerinin basınında yer alan ve 1960 yılında yayım yapan 500 civarında gazete taranmıştır. Bu gazetelerden 27 Mayıs darbesini haberleştiren yaklaşık 100 farklı gazete içerisinden benzer haberler yapan gazeteler ayıklanmış ve özgün haberler çalışmaya eklenmiştir. Zira bu hedef doğrultusunda farklı ülkelerin devlet kütüphanelerinde açık erişim imkanı sağlanan gazete arşivlerinden yararlanılmıştır. Özellikle Batılı ülkelerin açık erişim noktasında olanak sağlamaları, ulaşılan gazetelerin de Doğu dünyasından değil de Avrupa ve Amerika'da bulunana ülkelerin basınından olmasına sebep olmuştur. Bu açıdan ele alındığında çalışmamız, batı basını üzerinden uluslararası kamuoyunun 27 Mayıs Darbesi'ne bakış açısını ortaya koyması özelinde bir açığın kapatılmasını hedeflemiştir.

Çalışmamızda yabancı gazetelerde yer alan darbe haberleri ile ilgili başlıklar Türkçeye tercüme edilerek alınmış, içerikteki haberler olduğu gibi eklenmiştir. 27 Mayıs günü Türkiye'de yaşanan darbe ile ilgili batı basınının kullandığı dil ve üslup, bilimsel yaklaşımın gereği olarak objektif bir biçimde aktarılması ilkesi tarafımızca benimsenmiştir. Çalışmamızın amacı yabancı ülkelerde yayım yapan gazetelerde Türkiye'deki darbe haberleri verilirken manşetlerin dilinin nasıl olduğunu ortaya koymak ve Türkiye ile ilgili yapılan darbe haberinin yorumlarını incelemek olmuştur. Buna ek olarak Türkiye'deki darbeyi kınayan veya bu konuda yorum yapan herhangi bir devlet başkanının olup olmadığı incelenmiştir. Netice itibariyle Türk demokrasisini kesintiye uğratan, anayasanın askıya alındığı,

TBMM'nin feshedildiği ve siyasi faaliyetlere ara verildiği 27 Mayıs Darbesi, batı medyasının Türkiye tutumunu ortaya çıkartmıştır.

A. 27 Mayıs Darbesi'ne Giden Süreç

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti (DP), 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde oyların yaklaşık yüzde 56'sını alarak seçimleri kazanmıştır. Büyük çoğunluğu DP'li olan Meclis, Celal Bayar'ı Cumhurbaşkanı seçmiş ve o da Adnan Menderes'i Başbakan olarak görevlendirmiştir.¹ Başbakan Menderes, hükümeti kurma görevini almış ve Türk siyasi tarihinde artık Menderes veya DP dönemi olarak adlandırılan dönem başlamıştır. 1950 seçimleri sonucu DP'nin iktidara gelmesi, Türkiye'de ilk defa çok partili bir genel seçim yapılması ve ilk kez bir muhalefet partisinin iktidara gelmiş olması açısından önem arz etmiştir.

DP dönemi, Türk siyasi tarihinde izler bırakan önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bunlar ifade edilecek olursa; ordunun yüksek mevkili subayları arasında tasfiyelerin gerçekleşmesi, bazı valilerin görevden uzaklaştırılması, ezanın tekrardan Arapça okunması, “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*” çıkarılması² DP iktidarının ilk döneminde gerçekleşen dikkat çekici konu başlıkları olmuştur. Ayrıca ana muhalefet Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile çekişme sonucu, 1953 yılında CHP malları hazineye devredilmiş, Halkevleri de kapatılmış ve bu durum iki parti arasındaki gerilimin giderek tırmanmasına sebebiyet vermiştir. DP'nin iktidarda bulunduğu ilk yıllarda sosyo-ekonomik gelişme olarak tarımda makineleşme sağlanmış ve karayolları politikasına hız verilmesi ön plana çıkmıştır. Dış politikada ise Türkiye, Kore Savaşı'na asker göndermiş ve bu karar sonrası 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur.³

DP iktidarının ikinci döneminde gerek iç gerekse de dış dengeleri etkileyecek birtakım gelişmeler yaşanmıştır. 1954 seçimlerinde CHP'ye oy veren Malatya'nın ikiye bölünerek Adıyaman'ın ortaya çıkması, Kırşehir'in ilçeye dönüştürülerek Nevşehir'e bağlanması, 6-7 Eylül Olayları, İspat Hakkı, DP içerisinde 19'lar olarak isimlendirilen muhaliflerin yeni bir parti kurması gibi meseleler iç siyasetin gündemini meşgul etmiştir. Yine bu dönem memurların bazı hakları kısıtlanmış, hakimlerin erken emekli edilmesine yönelik çeşitli yasalar çıkarılmıştır. DP'nin

1 Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayınları, İstanbul 2010, s. 30, 54, 55.

2 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 51.0.0.0/4.31.12., 23.06.1950; *TBMM Kanunlar Dergisi*, Dönem 9, C 33, 25 Temmuz 1951, s. 895.

3 Tefik Çavdar, “Demokrat Parti”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C 8, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 2068.

çıkarmış olduğu yasaları eleştiren bir takım basın kuruluşlarına da kısıtlamalar getirilmiştir. DP iktidarının özellikle ikinci yarısından itibaren toplumsal alandaki değişimler, kimi kesimlerde hoşnutsuzluklar oluşturmaya başlamıştır.⁴

27 Mayıs Darbesi'ne giden süreçte dış bakış ile Türkiye'nin pozisyonunu belirleyen önemli gelişme yaşanmıştır. Batı dünyası ile anlaşmazlıklara sebep olan en önemli gelişmelerin başında Kıbrıs Meselesi gelmiştir. Özellikle 1955 yılından itibaren Kıbrıs Meselesi hissedilir oranda gündeme getirilmeye başlamış ve Türkiye, ABD-İngiltere ortak tezine karşı çıkarak Kıbrıs'ın Yunanistan'a terk edilmesini kabul etmemiştir. Bu meselenin getirdiği gerginlik ile⁵ dönemin en sansasyonel ve hem Demokrat Parti'nin geleceğini hem de ülkeyi etkileyen gelişme olarak 6-7 Eylül Olayları yaşanmıştır. 5 Eylül 1955 gecesi Atatürk'ün Selanik'te bulunan evinin bahçesinin yakınına bomba atılmış, İstanbul Ekspres gazetesi olayı "*Atamızın evi bomba ile hasara uğradı*" başlığı ile vermiştir. Bu haberin devamında yaşanan gelişmeler Türk siyasi tarihine 6-7 Eylül Olayları olarak geçmiş, İstanbul ve İzmir'de halkın galeyana gelmesi ile bir kısım azınlık vatandaşların ev ve işyerlerine karşı tahribatta bulunulan hadiselerin fitili ateşlemiştir.⁶ 7 Eylül sabaha karşı güçlkle kontrol altına alınan 6-7 Eylül Olayları Türkiye'nin halihazırda gergin olan iç siyasetini daha da gerginleştirirken, dış politikada da ülkenin imajını zedelemiştir. Olayların yaşandığı dönemde iç ve dış politika bakımından dikkat çeken gelişmeler yaşanmış, iç politikada hükümet, artan ekonomik sorunlar ve parti içi muhalefet ile zor günler yaşarken, dış politikada da Kıbrıs Meselesi ile meşgul olmuştur.

Yaşanan bu sorunlar sonrası hükümet güven tazelemek için tekrardan seçimlere gitmiş, 1957 yılında yapılan seçimlerden DP tekrar zaferle ayrılmış ve üçüncü Menderes dönemi başlamıştır. Seçimlerden sonra, 27 Mayıs Darbesi'ne giden sürecin ilk ciddi belirtilerinden biri olarak kabul edilen Dokuz Subay Olayı yaşanmış, bu olayda Kurmay Binbaşı Samet Kuşçu'nun ihbarı üzerine dokuz subay 26 Aralık 1957'de tutuklanmıştır. Kuşçu'nun ihbarında bu subayların askeri bir darbe hazırlığı içerisinde oldukları bildirilmiş ancak böyle bir girişim ve cuntanın varlığı ispatlanamadığı için Samet Kuşçu iftira suçundan mahkum

4 Nuran Yıldız, "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", *Ankara Üniversitesi Dergisi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C LI, S. 1, Ocak 1996, s. 491.

5 Rasim Ekşi, *Yassıda Çağlığı 27 Mayıs Darbesi ve İdam Edilen Hasan Polatkan'ın Savunması*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 37.

6 "Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı", *İstanbul Ekspres*, 6 Eylül 1955, s. 1; "Selanik'te Atatürk'ün Evine Atılan Bomba Halkı Galeyana Getirdi", *Yeni Sabah*, 7 Eylül 1955, s. 1.

olmuştur.⁷ 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Kuşçu'nun bu ihbarının bir temele dayandığı anlaşılmıştır.

19 Nisan 1959'da CHP lideri İsmet İnönü, parti yöneticileri ve beraberindeki gazeteciler ile “*Büyük Taarruz*” adı verilen ülke gezisine çıkmıştır. İnönü, tren ile Uşak'a geldiğinde burada halk ile İnönü'nün heyeti arasında nümayişler yaşanmış ve bir çocuğun attığı taş İnönü'nün kafasına isabet etmiştir.⁸ Bu durum CHP tarafından tepkiye neden olmuş ve devamlı gündemde tutulmuştur. Uşak gezisi esnasında yaşanan bu olay ülke çapında çeşitli protestolara ve siyasi ortamın yeniden gerilmesine sebep olmuştur. Bu hadise yalnızca CHP'li vatandaşlar arasında değil İsmet İnönü'ye saygı duyan askerler arasında da huzursuzluğa sebebiyet vermiştir.⁹ Siyasi çekişmenin zirve yaptığı bir diğer olay ise İsmet İnönü'nün Kayseri gezisi esnasında yaşanmıştır. Tren ile Kayseri'ye gelen İnönü, Kayseri Valisi'nin emri doğrultusunda Yeşilhisar yakınlarında durdurulmuş ancak İnönü'nün şehre alınmama emrine askerlerin itaat etmemesi, CHP asker yaklaşmasını arttırmıştır.¹⁰ Bu gelişmelerin ardından TBMM oturumunda söz alan İsmet İnönü “*Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam(...) (...)şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilâl meşru bir haktır*”¹¹ cümlelerini dile getirmiştir.

Ülke gündemini gerginleştiren olaylar ardı ardına yaşanırken yurt genelinde üniversite öğrencileri hükümeti protesto eden eylemlere başlamışlardır. Bu sırada basın ve muhalefetin faaliyetlerini incelemek için Tahkikat Komisyonu kurulmuş,¹² bu durum devam eden öğrenci protestolarını daha da arttırmıştır. İstanbul'da üniversite öğrencilerinin eylemi esnasında, Turan Emeksiz isiminde Orman Fakültesi öğrencisi, seken bir kurşunun kendisine isabet etmesi sonrası hayatını kaybetmiş ve bu hadise olayların şiddetini bir kat daha arttırmıştır. Hükümet bu olayların son bulması için çare olarak sıkıyönetim ilan etmiş, Ankara ve İstanbul'da

7 Cezmi Eraslan, “Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C II, ed. Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2011, s. 569.

8 Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2003, s. 149.

9 Eraslan, *age.*, s. 571, 573.

10 Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 286.

11 Eraslan, *age.*, s. 573., *TBMM Zabit Ceridesi*, Devre 11, C 13, İctima 8, 18 Nisan 1960, s. 207.

12 “Siyasi Faaliyetler Durduruldu” *Akşam*, 19 Nisan 1960, s. 1.

28 Nisan 1960'ta sokağa çıkma yasağı getirilmiştir.¹³ Ülkede yaşanan gerginliklere çözüm arayışı için Başbakan Adnan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar bir araya gelmiş, bu görüşmede Menderes Başbakanlık görevinden istifa etmeye hazır olduğunu bildirmiştir. Celal Bayar bu duruma “*Suyu geçerken at değiştirilmez*” diyerek karşı çıkmıştır. Siyasetin olaylardan çıkış yolu arama girişimlerinden İsmet İnönü'de haberdar edilmiş, İnönü Başbakan'ın istifasına gerek olmadığını, seçim tarihinin açıklanması ve Tahkikat Komisyonu'nun yetki alanının sınırlandırılmasının yeterli olacağını bildirmiştir. Ancak İnönü'nün bu önerisi Celal Bayar tarafından kabul edilmemiştir.¹⁴

27 Mayıs'a giden süreçte yaşanan hadiselerden biri de 5 Mayıs tarihli Kızılay olayları olmuştur. Ankara'da bir öğrenci grubu, “*555K (5'inci ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da)*” parolası ile toplanmış ve “*Menderes istifa*” sloganları atmıştır. O anlarda makam aracı ile havaalanından şehre gelen Menderes kalabalıkla konuşmak istemiş ve aldığı cesur bir karar ile göstericilerin arasına girmiştir.¹⁵ Bu esnada yaşandığı rivayet edilen bir olay da aktarılmıştır. Buna göre kargaşa esnasında bir öğrencinin Menderes'in yakasına yapıştığı, Menderes “*Ne istiyorsun*” diye sorduğunda o genç “*Hürriyet istiyorum*” cevabını verdiği, Menderes'in ise cevap olarak “*Hürriyet olmasa bir başvekile bunları söyleyebilir misiniz?*” dediği iddia edilmiştir.¹⁶ Bu olaylar ile birlikte özellikle 1960 yılının mayıs ayı içerisinde Türkiye, yabancı basın kuruluşlarının haberlerinde ara ara yer alamaya başlamıştır. İngiliz The Sunday Times gazetesi Kızılay'da yaşanan olaya yer vererek “*Türkiye'de Yükselen Tehlike*” başlığını kullanmıştır. Haberin içeriğinde İsmet İnönü'nün yapmış olduğu “*Vatandaş kendi haklarını savunuyor*” açıklamasına yer verilmiştir. Buna ek olarak Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'in, diğer birçok subay ile birlikte Türk ordusunun son zamanlarda siyasete karışmasını şiddetle reddettiği¹⁷ şeklinde ifadeler haber içeriğinde yer almıştır. ABD basını da gelişmeleri yakından takip etmiş, The New York Times gazetesi mayıs ayı içerisinde aralıklarla Türkiye'den siyasi haberler paylaşmıştır. Öyle ki günlük olarak verilen haberlerde genellikle “*Menderes'in otoriterleştiği iddiası*” kullanılmıştır. Gazete 8 Mayıs tarihinde Türkiye

13 “İstanbul ve Ankara'da Örfi İdare İlan Edildi”, *Hürriyet*, 29 Nisan 1960 s. 1.

14 Şerif Demir, *Düello: Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesi'ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 218.

15 Demir, *age.*, s. 219.

16 Alper Sedat Aslandaş-Baskın Bıçakçı, *Popüler Siyasi Deyimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 45.

17 “Rising Danger in Turkey”, *The Sunday Times*, 7 Mayıs 1960, s. 8.

ile ilgili “*Türkler ordunun rolünü tartışıyor*” başlığı ile yaptığı haberde, ordunun siyasete karşı tarafsız tutumunu terk edebileceği ve aktif siyasi adımlar atabileceği yorumunda bulunmuştur.¹⁸

21 Mayıs günü Harp Okulu öğrencileri sessiz bir yürüyüş gerçekleştirmişler, batı medyasında “*Harbiyeliler ayaklanması*” olarak adlandırılan bu gösteri, birkaç gün sonra yaşanacakların somut bir göstergesi olmuştur. Bu olay dış basında ordunun Türkiye’deki son gelişmelere tepkisini ciddi olarak göstermesi olarak yorumlanmıştır.¹⁹

Ülke de ortam bu kadar gerginken Menderes son gezisi olan Eskişehir’de 25 Mayıs 1960 tarihinde “*Yolumuz seçim yoludur*” diyerek erken seçimleri işaret etmiş ancak bu konuşmasından saatler sonra 27 Mayıs Darbesi gerçekleşmiştir.

27 Mayıs 1960 tarihinde ordu içerisinde çeşitli rütbelere 37 subay Milli Birlik Komitesi (MBK) adına darbeyi gerçekleştirmiş, MBK’nın başına da Emekli Orgeneral Cemal Gürsel getirilmiştir. Cuntanın yönetimi ele geçirmesi esnasında “*Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır*” bildirisi radyodan ilan edilmiştir. Darbe ile birlikte MBK, en kısa sürede serbest seçimlerin yapılacağı ve çok partili siyasal hayata tekrardan döneleceği açıklamasında bulunmuştur. Darbenin gerçekleşmesinin ardından Başbakan Adnan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar nezaret altına alınmıştır. Bunun yanında aralarında DP’li bazı milletvekilleri ve partililerin de olduğu 74 kişiye de gözaltı kararı verilmiştir.²⁰

Geniş yetkilere sahip olan MBK, aldığı karar ile Orgeneral Cemal Gürsel’e Devlet Başkanı, Başbakan, Başkomutan, yetkileri vermiş ve 28 Mayıs’ta Gürsel başkanlığında yeni bir hükümet kurulmuştur.²¹ 12 Haziran 1960 tarihinde ise geçici bir Anayasa ilan edilmiş ve TBMM’nin yetkileri 38 kişilik MBK’ya devredilmiştir. Böylelikle 11. Dönem TBMM’nin hukuki olarak varlığı son bulmuş,²² Ekim 1961’de yapılacak serbest seçimlere kadar durum bu şekilde devam etmiştir.

18 “Role Of Military Debated By Turks”, *The New York Times*, 8 Mayıs 1960, s. 2.

19 “Cadets Uprising”, *The Sunday Times*, 24 Mayıs 1960, s. 9.

20 Filiz Çolak, “27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve TBMM’deki Kadın Vekiller”, *Uluslararası Darbe Sempozyumu, 26-27-28 Mayıs 2017, Bildiriler*, ed. Mustafa Aslan, Ramazan Kemal Haykıran, Ali Bilgeoğlu, Muhittin Çeken, Ali Emre Dingil, C 2, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2017, s. 507, 508; “Başkomandan Meclisi Feshetti”, *Yeni İstanbul*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

21 Ahmad, *age.*, s. 209.

22 Çolak, *agm.*, s. 507, 508.

B. Batı Basımında 27 Mayıs Darbesi'nin İlk Yansımaları

Türkiye'de 27 Mayıs Cuma günü sabaha karşı gerçekleşen askeri darbe ile ilgili haberler dış basının bazı gazetelerine aynı gün bazı gazetelerine de ertesi gün yansımıştır. Batı basımında Türkiye'deki darbe haberleri genel itibariyle gazetelerin ilk sayfalarında ve birçoğu da manşetten veya sürmanşetten okuyuculara sunulmuştur. Farklı ülkelerde farklı dillerde yayım yapan birçok gazete Türkiye'deki darbe haberine ayrıntılı bir şekilde değinmiştir. Amerika'dan Kanada, ABD, Güney Amerika ülkelerinden bazıları, Avrupa basımında İspanya, İtalya, İskoçya, İzlanda, İngiltere, Fransa, Almanya ve İsviçre gibi batının görüşlerini yansıtabilecek ülkelerin farklı basın kuruluşları Türkiye'deki olayları çeşitli habercilik dili kullanarak okuyucuları ile paylaşmışlardır.

B.1. Amerika Basını

Türkiye'de 27 Mayıs günü gerçekleşen darbe Amerika kıtasında saat farkından dolayı bazı gazetelere aynı gün, bazı gazetelere de ertesi gün yansımıştır. Başta Kanada ve ABD basını olmak üzere kıta kamuoyunun darbeye karşı tutumunu yansıtan haberler genel itibariyle ABD menşeli uluslararası haber kuruluşlarına atf yapılarak aktarılmıştır.

Kanada'nın Québec şehrinde Fransızca yayım yapan ve 27 Mayıs Darbesi'ni okuyucularına duyuran L'Action Catholique gazetesi, “*Türkiye’de Darbe*” manşeti ile çıkmıştır. Haberde ordunun kan dökülmeksizin yönetimi ele geçirdiği ve özgür bir seçim vaadinde bulunduğu bilgisine yer verilmiştir. L'Action Catholique gazetesi ayrıca son haftalarda öğrenci olayları olduğuna bu durumun ordu tarafından yakından takip edildiğine de haberde yer vermiştir. Buna ek olarak gazete, radyoda okunan darbe bildirisinde özellikle NATO ve CENTO'ya bağlı kalınacağı kısmına haberin alt metninde değinmiştir. Haberde darbe öncesi dönemden de bahsedilmiş, Demokrat Parti'nin gazete ve dergilerin faaliyetlerini incelemek için mecliste kurduğu Tahkikat Komisyonu'nun muhalefet partisi ile ilişkileri gerginleştirdiği ifade edilmiştir.²³ Kanada'da Fransızca yayım yapan bir diğer gazete L'Evangéline, darbe olayına manşette yer vermiş, “*Türkiye’de İsyan*” başlığını atmıştır. Haberde, hükümet karşıtı olanların darbeyi gerçekleştirenleri alkışladığı şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Gazete ayrıca Adnan Menderes'ten bahsederken hemen hemen her yerde “*totaliter*” kelimesini sıklıkla kullanmıştır. Gazetenin 30 Mayıs tarihli nüshasında, Türkiye'deki durum tekrardan haberleştirilmiş, ülkede politikanın

23 “Coup d'Etat en Turquie”, *L'Action Catholique*, 27 Mayıs 1960, s. 1. Gazete kupürü için bkz. Ek-1.

yeniden organize edildiği yeni kabine için çalışmaların yapıldığı açıklanmıştır.²⁴

Kanada’da İngilizce olarak yayım yapan The Leader-Post gazetesi manşetten duyurduğu darbe haberinde “*Türkiye’de Ordu İktidarı Devraldı*” cümlesine yer vermiştir. Haberin devamında Başbakan Adnan Menderes’in Kütahya yakınlarında alı konulduğu ve başkent Ankara’ya getirildiği aktarılmıştır.²⁵ Kanada medyasında yer alan bir diğer gazete olan The Sun gazetesi, darbe haberlerini ilk sayfadan paylaşmıştır. Gazete içerikte özellikle darbeyi kutlayanlar üzerinden haberi yansıtmış, Celal Bayar’ın alı konulma esnasında intihara teşebbüs ettiğini bildirmiştir.²⁶

Türkiye’deki darbe haberi ABD basınında da geniş yer bulmuştur. ABD Oklahoma da yayım yapan The Altus Times-Democrat gazetesi olaylara değinmiştir. Gazete “*Batı Yanlısı Türk Ordu Komutanları Yönetimi Devraldı, Menderes Alıkonuldu*” manşeti ve Başbakan Adnan Menderes’in fotoğrafı ile haberi okuyucularına duyurmuştur. Haberin alt manşetinde ise “*Batıya Bağlılık Darbeciler Tarafından Taahhüt Edildi*” ifadesine yer verilerek, NATO ve CENTO’ya bağlı kalınacağına yönelik yapılan açıklamalara geniş yer ayrılmıştır. Haberin içeriğinde Başbakan Adnan Menderes’in, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın ve Meclis Başkanı Refik Koraltan’ın alıkonulduğu bilgisine yer verilmiş, ayrıca silahlı kuvvetler tarafından tüm iletişim araçlarının kontrol altına alındığı vurgulanmıştır. Gazete konu ile ilgili İsmet İnönü’nün darbe öncesi yaptığı benzetmeyi yaparak, son aylarda öğrenci olaylarının giderek arttığını ve Türkiye’deki öğrencilerin Güney Kore’de Cumhurbaşkanı Syngman Rhee’yi deviren öğrenci olaylarından ilham aldığını aktarmıştır.²⁷

ABD basınında geniş bir kitleye hitap eden The New York Times gazetesi, Türkiye’deki darbe olayına yer veren basın kuruluşlarından biri olmuştur. Mayıs ayı içerisinde Türkiye ile ilgili sıkça haber yapan gazete, gerçekleşen darbe sonrası bir sayfasını tamamen bu habere ayırmıştır. “*Türkiye’de Ordu Kontrolü Aldı; Menderes ve Kabinesi Tutuklandı*” başlığını kullanmıştır. Gazete verdiği haberde Vatan gazetesinin sahibi olan Ahmet Yalman’ın açıklamalarından hareketle “*Türkiye’de Askeri Kural*”

24 “Revolte en Turquie Hier”, *L’Évangéline*, 28 Mayıs 1960, s. 1., “Reorganisation d’une Politique Normale en Cours en Turquie”, *L’Évangéline*, 30 Mayıs 1960, s. 1.

25 “Army Takes Over Power in Turkey”, *The Leader-Post*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

26 “Turks Celebrate Dictator’s Fall”, *The Sun*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

27 “Pro-West Turk Army Heads Take Over, Grab Menderes”, *The Altus Times-Democrat*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

cümlesi ile bir başlık atarak, Yalman'ın “*Yeni demokratik bir dönem başladı*” sözlerine yer vermiştir. Gazete 28 Mayıs tarihli haberinde ABD'nin Ankara Büyükelçisi Fletcher Warren'in açıklamalarına yer ayırmış, buna göre Büyükelçi Fletcher Warren, darbeyi gerçekleştiren askeri yönetim tarafından bilgilendirdiğini NATO ve CENTO gibi uluslararası anlaşmalara cunta yönetiminin bağlı kalacağını açıklamıştır.²⁸ Zira ABD'nin darbe sonrası yaşadığı, Türkiye'nin eksen değiştirebileceği tedirginliği Büyükelçi Warren'in darbe sabahı Washington'a göndermiş olduğu telgrafta yanıt bulmuştur. Warren, darbenin iç meselelerden kaynaklandığını, ABD aleyhtarı herhangi bir işaret olmadığını, aksine cunta yönetiminin bir üyesi tarafından Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ABD'ye karşı dostluk beslediği teminatının verildiğini bildirmiştir.²⁹ Bu teminat da ABD'nin darbeye karşı tutumunun ılımlı seyretmesine sebebiyet vermiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti Washington'un en büyük ve en eski gazetesi olarak bilinen, ülkenin amiral basın kuruluşlarından Washington Post gazetesi de darbe haberlerine geniş yer ayırmıştır. “*Kurtarıcı Olarak Ordu*” başlığı ile okuyucularının karşısına çıkan gazete, darbeye giden süreçten bahsetmiş ve özellikle mayıs ayı içerisinde yaşanan gelişmelerin darbe ortamını hazırladığını ifade etmiştir.³⁰

ABD'de çıkan Beaver County Times gazetesi 27 Mayıs Darbesi'ni alt manşetten görmüş, “*Ordu ayaklanarak Türkiye'de gücü ele geçirdi*” manşeti ile okurlarının karşısına çıkmıştır. Gazete “*Menderes Rejimi Devrildi*” ifadelerini kullanmış, İran'ın Türkiye büyükelçisinin kendi ülkesine verdiği, Adnan Menderes'in gözaltına alındığı ve mahkemeye çıkacağı bilgisini paylaşmıştır.³¹ Gazetenin seçim ile belirlenmiş Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı için “*rejim*” kelimesini kullanması bu gazetede en çok dikkat çeken nokta olmuştur.

27 Mayıs Darbesi'ne manşetinde yer veren bir diğer ABD gazetesi Oregon Eyaletinde çıkarılan The Bend Bulletin olmuştur. Gazete manşetinde “*Ordu, kansız Türk darbesinde kontrolü ele geçirdi*” ifadelerine yer vermiştir. Ayrıca haberde sabah erken saatlerde Ankara sokaklarında silah seslerinin yükseldiği ancak Londra'ya ulaşan diplomatik bilgilere göre durumun an itibarıyla sakin olduğunu belirtilmiştir.

28 “Military Rule in Turkey”, *The New York Times*, 28 Mayıs 1960, s. 20.

29 Fahir Armaoğlu, “Amerikan Belgelerinde 27 Mayıs Olayı”, *Belleten*, C LX, S. 227, Nisan 1996, s. 216.

30 “The Army As Liberator”, *Washington Post*, 28 Mayıs 1960, s. 12.

31 “Army Seizes Power in Turkey Uprising”, *Beaver County Times*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

Gazete bir sonraki gün de Türkiye'deki darbe haberlerine ilk sayfasında yer ayırmış “*Türk ordusu, Başbakan Menderes’in devrilmesinin ardından iktidarı pekiştirmek için hızla ilerliyor*” ifadelerini kullanmıştır. Haberin devamında yeni bir anayasa hazırlamak üzere İstanbul Üniversitesi’nden Prof. Dr. Sıddık Sami Onar’ın başkanlığında bir hukuk heyetinin oluşturulduğu bilgisine yer verilmiştir.³²

ABD merkezli bir gazete olan ve New London şehrinde yayım yapan The Day gazetesi de darbe haberlerine yer veren bir gazete olmuştur. “*Silahlı Kuvvetler Türkiye’ye El Koydu*” başlığını atan gazete darbeyi gerçekleştirenlerin, komünist saldırganlığına karşı Türkiye’nin batının yanında duracağını bildirdiklerini ifade etmiştir.³³ The Day gazetesi ayrıca darbe öncesi yaşanan durumu ve öğrenci olaylarını geniş bir biçimde özetlemiştir.

Türkiye’de yaşanan darbe olayının yer aldığı ABD gazetelerinden biri de Florida merkezli yayım yapan Daytona Beach Sunday News-Journal gazetesi olmuştur. Gazete Başbakan Adnan Menderes’in darbe sonucu iktidardan indirilmesi ile Türkiye’de daha liberal ve aydın bir hükümet dönemi için umutların artabileceği yorumunda bulunmuştur. Haberde ayrıca Menderes’in iktidarda kalmasının Rusya’ya yarayacağı, onun indirilmesinin Türkiye’yi batıya yaklaştıracığı yorumu yapılmıştır. Buna ek olarak gazete, İsmet İnönü’nün Kayseri gezisi esnasında meydana gelen olaylardan bahsederek bu olayın ordunun tarafsız duruşunu terk etmesine sebep olduğu ifadelerine yer vermiştir.³⁴

ABD Kansas’da çıkan The Fort Scott Tribune gazetesi, Türkiye’deki darbe haberlerini bir gün sonra görmüş ve olaya birinci sayfada yer vermiştir. Gazete “*Türk Milleti’nde Hayat Normale Yakın*” başlığı ile okuyucularının karşısına çıkmıştır. Haberin devamında Türkiye’de yaşamın kademeli olarak normal seyrine döndüğü, ülkede kontrolün cunta yönetiminde olduğu ifade edilmiştir.³⁵

Türkiye’de yaşanan durumu okuyucuları ile paylaşan bir diğer ABD gazetesi, Alabama’dan yayım yapan Gadsden Times gazetesi olmuştur. Gerçekleşen darbe haberini 28 Mayıs günü duyuran gazete, “*Türk Ordusunun Yönetimi Altında Hayat*

32 “Army Seizes Control in Bloodless Turkish Coup”, *The Bend Bulletin*, 27 Mayıs 1960, s. 1; Gazete kupürü için bk. Ek-2; “Turkish Army Moves Swiftly to Consolidate Power After Ouster of Premier Menderes”, *The Bend Bulletin*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

33 “Army Forces Seize Turkey”, *The Day*, 27 Mayıs 1960, s. 1, 12.

34 “Turks Cheer At Military Takeover”, *Daytona Beach Sunday News-Journal*, 28 Mayıs 1960, s. 1, 3.

35 “Life Nears Normalcy in Turk Nation”, *The Fort Scott Tribune*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

Normale Yakın” başlığını atarak³⁶ darbe gibi olağan üstü bir olayın günlük ve sıradan görüldüğü bir haber dili kullanılmıştır.

ABD basınında yer alan ve Türkiye’deki darbe haberlerini paylaşan gazetelerden biri de Kentucky New Era gazetesi olmuştur. Olayı manşetinden duyuran gazete “*Kansız Darbe-Türk Ordusu Kontrolü Ele Aldı*” başlığını kullanmıştır. Haberde darbenin nasıl gerçekleştirildiği bilgisi verilmiş, Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel’in konuşmaları aktarılmıştır. Gazete ayrıca ABD’li yetkililerin cunta yönetiminden beklentilerine de yer vermiştir. Buna göre “*ABD Türklerin anlaşmalarını korumasını bekliyor*” ifadeleri kullanılmış, Türkiye’nin antikomünist bir müttefik olarak konumunu sağlam bir şekilde koruyacağından emin olunduğu bildirilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin stratejik olarak önemli bir coğrafi konumunda bulunduğu, “*Türkiye, Sovyetlerin baskın olduğu Karadeniz ve Batının kontrolindeki Akdeniz arasında boğazları kontrol etmektedir*” cümleleri ile aktarılmıştır.³⁷ Bu ifadelerden hareketle ABD, Türkiye’deki darbe olayını bölgesel çıkarlarına göre yorumlamıştır.

Darbe haberlerini manşetten duyuran bir diğer ABD gazetesi, Florida’dan yayım yapan Lakeland Ledger gazetesi olmuştur. İsmet İnönü, Celal Bayar ve Adnan Menderes’in fotoğraflarının da kullanıldığı haberin manşetinde “*Ordu Türk Hükümeti’nin Kontrolünü Ele Geçirdi*” ifadesine yer verilmiştir. Gazete ismini belirtmediği bir kaynağına dayandığı haberinde darbe öncesi öğrenci olaylarından ve özellikle de orduda yaşanan tasfiyelerden bahsetmiş, bu durumun darbeyi hazırladığını iddia etmiştir.³⁸

Bir diğer darbe haberini veren ABD merkezli gazete Lawrence Journal-World gazetesi olmuştur. Gazete, olayı manşetten duyurmuş ve “*İsyancılar Hızlı Silahlı Harekette Türkiye’yi Aldı*” başlığına yer vermiş, haberin devamında “*Darbe sonrası Batı desteği devam ediyor*” cümlesi kullanılmıştır. Darbenin hızlı bir biçimde organize edildiğini ve gece yarısı 04.00’de neredeyse tamamlandığı haberi paylaşmıştır.³⁹ Gazete, Türkiye’deki cunta yönetiminin batının desteğini aldığını belirten ifadelere sıkça yer vermiştir.

Türkiye’de yaşanan olayları manşetinden veren Lewiston Evening Journal gazetesi, “*Türkiye’de Silahlı Kuvvetler Yönetimi Devraldı*” ifadelerini seçmiştir. Haberde

36 “Life Nears Normality Under Turkish Military”, *Gadsden Times*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

37 “Turk Army in Control”, *Kentucky New Era*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

38 “Army Seizes Control of Turk Government”, *Lakeland Ledger*, 27 Mayıs 1960, s. 1, 6.

39 “Rebels Take Turkey in Fast Army Move Menderes Goes Out”, *Lawrence Journal-World*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

ayrıca ABD’li yetkililere dayandırılarak, Türkiye’nin müttefik olarak sağlam bir biçimde duracağından ABD’nin emin olduğu vurgusu yapılmıştır. Buna ek olarak Türkiye’nin NATO ve CENTO için hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir.⁴⁰

27 Mayıs Darbesi’ne haberlerinde yer veren The Lewiston Daily Sun gazetesi, “*Türkler Kurtarıcıları Alkışlıyor*” başlığını kullanmıştır. Bu gazete, dönemin birçok ABD gazetesi gibi “*Diktatör Menderes*” ifadesini sıkça vurgulamıştır.⁴¹ Gazetenin, Türkiye’de demokrasiye büyük bir zarar veren darbe haberlerini ele alış şekline bakıldığında darbeyi destekler bir yayım politikası görülmektedir.

Lewiston Morning Tribune gazetesi darbe haberlerine yer veren gazetelerden biri olmuştur. “*Asker Kansız Darbede Türkiye Yönetimini Ele Aldı*” manşeti ile çıkan gazete, darbeye giden süreçten ayrıntılı bir biçimde bahsetmiştir. Haberde ayrıca Adnan Menderes Hükümeti’nin Amerikan yardımı ile ülkede barajlar, otoyollar, fabrikalar inşa ettiği ve ülkenin üretim kapasitesini artırdığını da belirtilmiştir.⁴² Bu ifadeden hareket ile özellikle Marshall Planı’na vurgu yapılmıştır.

ABD Michigan’dan yayım yapan gazete Ludington Daily News, Türkiye’deki darbe olayını 28 Mayıs günü ilk sayfadan haberleştirmiş ve “*Türkiye Yeni Anayasa Oluşturmayı Planlıyor*” başlığı atmıştır. Askeri cunta yönetiminin eğitimci ve hukukçulardan oluşan bir komisyon oluşturduğu ve yeni anayasa için çalışmaların başlatıldığı aktarılmıştır. Gazete ayrıca Türkiye’den bir kaynağının verdiği bilgiye dayanarak Menderes’in yargılanacağını, yapılacak yargılamanın askeri bir mahkeme tarafından mı yoksa sivil bir mahkeme tarafından mı yürütüleceğinin belirtmediğini bildirmiştir.⁴³

Newburgh-Beacon News adlı Amerikan gazetesi, darbe haberlerine yer veren gazetelerden biri olmuştur. 27 Mayıs günü “*Türkiye’de Ordu Kuralları; Özgür Seçim Sözü Verildi*” manşeti atılmıştır. Haberde ayrıca darbe gerçekleştirilmeden önce, böyle bir olayın yaşanabileceğinin işaretlerinin olduğu yorumuna yer verilmiştir. Gazete bir sonraki gün Türkiye’den darbe haberleri vermeye devam etmiş, “*Türk Liderler Reformlar Planlıyor*” başlığını kullanarak anayasa çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.⁴⁴

40 “Armed Forces Take Over in Turkey”, *Lewiston Evening Journal*, 27 Mayıs 1960, s. 1, 12.

41 “Turks Cheer Liberators Curbs Lifted”, *The Lewiston Daily Sun*, 28 Mayıs 1960, s. 1, 14.

42 “Military Takes Over Turkey in Bloodless Coup”, *Lewiston Morning Tribune*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

43 “Turkey Planning to Create New Constitution”, *Ludington Daily News*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

44 “Army Rules in Turkey; Free Elections Promised”, *Newburgh-Beacon News*, 27 Mayıs 1960, s. 1., “Turk Leaders Plan Reforms; Ousted Premier Faces Trial”, *Newburgh-Beacon News*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

ABD gazetelerinden biri olan Ocala Star-Banner gazetesi, “*Ordu Türkiye’nin Kontrolünü Ele Aldı; Özgür Seçim Yapma Sözü*” başlığı ile haberi ilk sayfadan görmüştür. Haberin içeriğinde darbe ile ilgili genel bilgilendirme yapılmış, darbenin kansız olmasına rağmen Ankara sokaklarında sabaha karşı silah sesleri duyulduğu bilgisini paylaşmıştır.⁴⁵

ABD’de İspanyolca yayım yapan La Opinion gazetesi, darbe haberlerine yer veren diğer bir gazete olmuştur. “*Ordu Türkiye’yi Kontrol Ediyor*” başlığını kullanan gazete, cunta yönetiminin bildirilerini paylaşmıştır.⁴⁶ Gazete ABD’de yayım yapan diğer gazeteler ile aynı yayım dili kullanarak gelişmeleri yansıtmıştır.

Güney Amerika ülkesi olan Kolombiya’da yayım yapan gazeteler de Türkiye’deki darbe haberlerine yer vermiştir. El Tiempo gazetesi ilk sayfada Başbakan Adnan Menderes’in fotoğrafı ile “*Şaşırtıcı Bir Şekilde Türk Ordusu İktidarı Ele Geçirdi*” başlığını atmış ve darbenin beklenmedik bir durum olduğu yorumunda bulunmuştur. Darbe yönetiminin batıya daha yakın bir tavır sergileyebileceği bilgisine yer verilmiştir.⁴⁷ Bir diğer Latin Amerika ülkesi olan Arjantin’de de Türkiye’deki darbe haberleri basına yansımıştır. Buenos Aires merkezli yayım yapan La Nacion gazetesi, Türkiye’deki olayları 28 Mayıs günü manşetten okuyucularına duyurmuştur. “*Türkiye’de Darbe*” manşetini atan gazete darbe anı ve sonrasında yaşananlar ile ilgili bilgi vermiş, darbe bildirisine değinmiştir.⁴⁸

B.2. Avrupa Basını

Avrupa basını 27 Mayıs günü Türkiye’de yaşanan olayları 28 Mayıs tarihinden itibaren manşetten veya sürmanşetten aktarmış ve gelişmelere geniş yer ayırmıştır. Ülkeler farklı olsa da genel itibarıyla ortak bir dil kullanılarak okuyucuya yansıtılan haberlerde, Avrupa kamuoyunda Türkiye’nin ekseninin bundan sonra nereye gideceği endişesi gözlemlenmiştir.

Avrupa’da İspanya basını darbe haberlerini 28 Mayıs günü yansıtmıştır. Madrid merkezli yayım yapan ABC gazetesi ilk sayfayı tamamen kaplayacak şekilde Türkiye’deki tankların fotoğrafını yerleştirmiş ve “*Türkiye’de Darbe*” başlığını kullanmıştır. Haberde tanklar ve zırhlı araçların İstanbul sokaklarında devriye

45 “Army Takes Control of Turkey, Promises to Hold Free Elections”, *Ocala Star-Banner*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

46 “Controla a Turquía el Ejército”, *La Opinion*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

47 “Sorpresivamente el Ejército Turco se Apodera del Poder”, *El Tiempo*, 28 Mayıs 1960, s. 1, 13.

48 “Golpe de Estado en Turquía”, *La Nacion*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

gezdiği, son dönemlerde ülkede karışıklıklar yaşandığı ve bu durumun darbeye sebep olduğu yorumu yapılmıştır.⁴⁹ İspanya’da yayım yapan ve Türkiye’deki olayları haberleştiren bir diğer gazete de La Nueva España gazetesidir. Habere manşette yer ayıran gazete, “*Türkiye’de Ordu İktidarı Ele Geçirdi*” ifadelerini kullanmıştır. Haberde Orgeneral Cemal Gürsel’in Milli Birlik Komitesi Başkanı olduğuna değinilmiş, Gürsel’in açıklamalarına geniş biçimde yer verilmiştir. 29 Mayıs günü Türkiye’den haberler vermeye devam eden gazete ilk sayfasında “*Türkiye’de Apolitik Bir Hükümetin Anayasası*” başlığını kullanarak, yapılan yeni anayasa çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Haberde ayrıca ABD ile ilgili bir bilgi de paylaşılmış Washington’un, Türkiye’deki darbenin Japonya, Güney Kore ve Güney Vietnam gibi siyasi açıdan karmaşık Asya ülkeleri için olumsuz bir örnek oluşturabileceği endişesi içerisinde olduğu ifade edilmiştir.⁵⁰ İspanya basınında darbe haberlerine yer ayıran gazetelerden biri de Diario de Burgos gazetesi olmuştur. “*Türkiye’de Darbe*” manşetini atan gazete Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın fotoğrafı ile birlikte haberlere geniş bir biçimde yer vermiştir. Haberin içeriğinde ise ordunun Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığında iktidarı ele geçirdiği, Türkiye’nin NATO ve CENTO’ya bağlı kalacağını açıklamasına rağmen Avrupa’nın bu durumdan endişeli olduğu yorumu yapılmıştır.⁵¹

İtalyan medyası da Türkiye’deki darbe haberlerine yer ayırmıştır. Avanti gazetesi, 28 Mayıs günü “*Türkiye’de Askeri Darbe - Menderes ve Tüm Bakanlar Tutuklandı*” manşetini atmıştır. Haberde darbe ile ilgili bilgiler verilmiş ve cunta yönetiminin Ankara Radyosu’ndan bildirdiği ek tedbirler paylaşılmıştır. Buna göre tutuklu öğrencilerin yarın sabahdan itibaren serbest bırakılacağı, okulların tekrardan açılacağı bilgisine de yer verilmiştir.⁵² Türkiye’den haber veren diğer bir İtalyan gazetesi l’Unita olmuştur. Manşetten “*Türk Rejimi Çöktü*” başlığını atan gazete darbe ile ilgili görselleri de kullanarak geniş bir bilgi vermiştir. Alt manşette “*Atlantik Sistemine Şiddetli Bir Darbe*” ifadesine yer ayıran gazete, NATO’nun bu darbeden etkilenip etkilenmeyeceği sorusunun bundan sonraki dönemler için merak konusu olduğu yorumu yapılmıştır.⁵³ İtalyan gazeteleri özellikle demokrasiden yoksun ülkeler için geçerli olan “*rejim*” kavramını sıklıkla kullanmışlardır.

49 “Golpe de Estado en Turquía”, *ABC*, 28 Mayıs 1960, s. 1. Gazete kupürü için bkz. Ek-3

50 “El Ejercito se ha Hecho Cargo Del Poder en Turquía”, *La Nueva España*, 28 Mayıs 1960, s. 1. “Constitucion de un Gobierno apolitico en Turquía”, *La Nueva España*, 29 Mayıs 1960, s. 1.

51 “Golpe en Turquía”, *Diario de Burgos*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

52 “Colpo di Stato Militare in Turchia-Menderes e tutti i Ministri Arrestati”, *Avanti*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

53 “Il Regime Turco è cronato”, *l’Unita*, 28 Mayıs 1960, s. 1. Gazete kupürü için bk. Ek-4.

İskoçya Glasgow'da yayım yapan Evening Times gazetesi, Türkiye'deki darbeye manşetten yer ayırmıştır. Haberde tank ve makinalı tüfekli birliklerin Ankara'da stratejik noktaları ele geçirdiği ve ardından da geniş çaplı olarak hükümet yetkililerinin tutuklandığı bilgisine yer verilmiş, an itibariyle Orgeneral Cemal Gürsel'in ülkede yönetimi ele aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye ve Yunanistan arasında tren hatlarının gecikmeli olarak işlediğine dikkat çekilmiştir.⁵⁴ Glasgow'da yayım yapan bir diğer İskoç gazetesi The Glasgow Herald da Türkiye'deki olaylara değinmiştir. Gazete "*Türkiye İçin Daha Fazla Özgürlük*" başlığı ile darbe haberini ilk sayfadan vermiştir. "*Kısıtlamalar Ordu Darbesi Sonrası Serbestleşti*" ifadesinin kullanıldığı haberde, Cemal Gürsel'in "*Diktatörlük kurmayacağız*" sözlerine geniş bir biçimde yer ayrılmıştır. Haberde ayrıca İstanbul ve Ankara'da hava trafiğinin aksadığı ve uçuş operasyonlarının yapılamadığı bilgisi de paylaşılmıştır.⁵⁵

İzlanda'da İzlandaca yayım yapan Morgunblaðið gazetesi 28 Mayıs günü darbe haberini manşetten "*Ordu Türkiye'de İktidarı Ele Geçirdi*" başlığı ile aktarmıştır. Darbe öncesi Türkiye'deki karmaşık siyasi ortama değinen gazete, İngiliz ve Ankara radyolarına dayandırdığı haberinde sabaha karşı 04.00'da darbenin ilk haberlerinin geldiğini ve olaylar sonucu Adnan Menderes'in alıkonulduğunu ifade etmiştir.⁵⁶

İngiliz basını da Türkiye'deki darbeye geniş bir biçimde yer ayırmıştır. İngiltere'nin köklü gazetelerinden The Sunday Times gazetesi, darbe haberine değinerek, "*Ordu Türkiye'de Kontrolü Ele Geçirdi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Tutuklandı*" başlığı ile olayı okuyucularına duyurmuştur. Haberde Türkiye'den fotoğraflara, Türkiye haritasına ve Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in hayatına yer verilmiş, Cemal Gürsel'in I. Dünya Savaşı'nda Filistin ve Çanakkale cephelerinde savaştığı bilgisi paylaşılmıştır. İçerikte ayrıca darbeden önce gerçekleşen gazete kısıtlamalarına ve gösterilere değinilmiş, darbeye giden süreçten bahsedilmiştir. The Sunday Times gazetesi Türkiye'deki darbe sonrası oluşan yönetim organizasyonu ve önemli noktalardaki askeri yetkililer hakkında bilgi de vermiştir. Buna göre Tuğgeneral Refik Tulga'nın İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı'na getirildiği, Tuğgeneral İrfan Baştuğ'un Ankara Valiliği ve Belediye Başkanlığı'na getirildiği aktarılmıştır. Haberde ayrıca darbe sonrası normalleşmeye yönelik yorumlar yapılmış, Demokrat Parti'nin tekrardan göreve gelebilmesinin zor

54 "Turkey Goes Back-to Work", *Evening Times*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

55 "Bloodless Operation at Dawn", *The Glasgow Herald*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

56 "Herrin Tekun Völdin i Tyrklandi", *Morgunblaðið*, 28 Mayıs 1960, s. 1, 19. Gazete kupürü için bk. Ek-5.

göründüğü ifade edilmiştir.⁵⁷ Türkiye’de gerçekleşen darbe olaylarını ilk sayfadan haberleştiren bir diğer İngiltere merkezli gazete de The Guardian gazetesi olmuştur. Gazete, Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’in fotoğrafını da kullanarak, Türk ordusunun yönetimi ele geçirdiği ve Gürsel’in seçim için söz verdiği haberini okuyucuları ile paylaşmıştır.⁵⁸ Darbe olayını haberleştiren İngiltere merkezli bir diğer gazete Coventry Evening Telegraph gazetesi “*Türk Ordu Darbesinde Menderes Ele Geçirildi*” başlığını kullanmıştır. Haberin içeriğinde ise Ankara Radyosu vasıtasıyla açıklanan darbe bildirisine yer verilerek olayın geçici olduğu, yakında seçimlere gidileceği ifade edilmiştir.⁵⁹ İngiltere medyasında yer alan Belfast Telegraph gazetesi Türkiye’de gerçekleşen darbe olayına yer ayıran gazetelerden biri olmuştur. Türk ordusunun ülkede yönetime el koyduğunu bildirerek “*Cumhurbaşkanı ve Hükümetin birkaç üyesi gözaltına alındı*” ifadelerini kullanmıştır.⁶⁰ Bir başka ada gazetesi olan Aberdeen Evening Express gazetesi, darbe olayını manşetten vermiştir. Haberde basındaki diğer haberler ile ortak olarak Türk ordusunun ülkede yönetimi kansız bir şekilde ele aldığı vurgulanmıştır.⁶¹ 27 Mayıs sonrası İngiltere hükümeti bir ikilem içerisine girmiştir. Darbe ile bir taraftan demokratik süreç, anti-demokratik bir müdahale ile kesintiye uğramıştır. İngiltere’nin, demokrasi yanlısı olmasından dolayı ortaya çıkan rejim türünü destekleyemezdi. Diğer taraftan, İngiltere’nin ekonomik, stratejik ve askeri çıkarları, onu yeni askeri rejimle ilişkilerini sürdürmesini gerektirmiştir.⁶² Bu ikilem içerisinde İngiliz medyasının genel tavrında darbeyi kınayan veya darbenin demokrasiyi aksattığı yönünde yorum yapan herhangi bir açıklama veya habere rastlanmamıştır. Ancak İngiltere basınının kullandığı üslup, ABD basımına göre daha resmi ve saygılı olmuş özellikle Başbakan Adnan Menderes için gazetelerin neredeyse tamamı “*Mr*” (bay) sıfatını eklemiştir. ABD medyasının Menderes’e karşı kullandığı “*diktatör*” ithamı ile karşılaştırılacak olursa, İngiliz medyası bu konuda daha resmi teamüllere uygun bir dil kullanmıştır.

Fransa medyası da 27 Mayıs haberlerine geniş bir biçimde yer vermiş, Le Figaro gazetesi 28 Mayıs günü darbe ile ilgili bilgileri manşetten “*Türkiye’de Askeri Darbe*”

57 “Army Takes Control in Turkey, President and Ministers Arrested”, *The Sunday Times*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

58 “Turkish Army to Hold The Ring”, *The Guardian*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

59 “Menderes Seized In Turkish Army Coup”, *Coventry Evening Telegraph*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

60 “The Armed Forces Seized Control”, *Belfast Telegraph*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

61 “Turkish Army Take Over! Mr. Menderes Arrested”, *Aberdeen Evening Express*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

62 Behçet Kemal Yeşilbursa, “The ‘Revolution’ of 27 May 1960 in Turkey: British Policy towards Turkey”, *Middle Eastern Studies*, C XLI, S. 1, Ocak 2005, s. 125.

ifadesi ile paylaşmıştır. Adnan Menderes, İsmet İnönü ve Celal Bayar'ın fotoğrafları ile verilen haber içeriğinde Türk ordusunun darbe gerçekleştirmek suretiyle DP ile CHP'nin arasına girdiği ve böylece ihtimal dahilinde olan bir iç savaş niteliğindeki sivil mücadeleye engel olduğu cümlelerine yer verilmiştir.⁶³ Darbe haberlerinin yer aldığı bir diğer Fransız gazetesi France-Soir olmuş, “*Türkiye’de Darbe-Ordu İktidarı Ele Geçirdi*” başlığı ile manşetini atmıştır. Haberin içerisinde mayıs ayı içerisinde süregelen olayların darbenin zeminini hazırladığından söz edilerek, cunta yönetiminin serbest seçimlere karar verdiği ve seçimleri de muhtemelen İsmet İnönü’nün kazanacağına vurgu yapılmıştır.⁶⁴ Fransız basınında yayım yapan Le Monde gazetesi de yine Türkiye’deki darbe haberlerine yer veren gazetelerden biri olmuştur. “*Ordu Türkiye’nin Yeniden Organizasyonunu Taahhüt Ediyor*” başlığını kullanan gazete, darbe sonrası cunta yönetiminin ülkedeki siyasi düzeni tekrardan sağlama çalışmaları hakkında bilgiler paylaşmıştır.⁶⁵

Avrupa’daki diğer ülkeler kadar olmasa da Almanya da Türkiye’deki darbe haberlerinin yer aldığı ülkelerden biri olmuştur. Ancak burada genellikle haber manşetten değil de daha alt kısımlardaki kupürlerden görülmüştür. Habere yer veren gazetelerden başında Neues Deutschland gelmiş, birinci sayfadan “*Türkiye’de Ordu Komitesi iktidara geldi - Yeni anayasa hazırlanıyor*” ifadeleri ile olayı okuyucularına aktarmıştır. Gazete uluslararası bir basın kuruluşu olan ADN’ye dayandırdığı haberinde, Cemal Gürsel’in önderliğinde kurulan Milli Birlik Komitesi’nin ülkede yönetime hakim olduğundan bahsederek, “*Menderes devrildi*” ifadelerini sıkça kullanmıştır.⁶⁶ Alman basınının en önemli basın kuruluşlarından olan Der Spiegel de Türkiye’deki gelişmeler ile yakından ilgilenmiştir. Dergi 1960 yılı 24. sayısının kapağında Adnan Menderes’in fotoğrafını kullanarak altına “*Devrik Türk Menderes*” başlığını atmıştır. Dergi haber içeriğinde ise cumhuriyetin ilan süreci, ülkenin kurucu değerleri, DP’nin kuruluşu ve 1960 yılına kadar gerçekleşen gelişmeleri özetlemiştir. DP’nin son döneminde, iç politikadaki gelişmeler ve İnönü ile yaşanan sürtüşmelerin darbe ortamını hazırladığını belirten dergi, MBK lideri Cemal Gürsel’in Pakistan’daki General Ayub Khan, Sudan’daki Abbud, Irak’taki Kassim ve Mısır’daki Albay Nasır gibi bir devlet başkanı olup olmayacağını

63 “Coup D’État militaire en Turquie”, *Le Figaro*, 28 Mayıs 1960, s. 1. Gazete kupürü için bk. Ek-6.

64 “Coup d’État en Turquie l’armee prend le pouvoir”, *France-Soir*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

65 “L’armée Entreprend La Reorganisation De La Turquie Et Affirme Sa Volonté De Ne Pas Prendre Parti”, *Le Monde*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

66 “Armeekomitee übernahm die Macht in der Türkei / Neue Verfassung wird vorbereitet”, *Neues Deutschland*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

merak konusu olduğunu vurgulamıştır. Dergi darbenin kardeş kavgasını önlemek için yapıldığı vurgusunu ön plana çıkarmış ve Menderes için “...büyük oynadı, büyük kaybetti...” ifadesini kullanmıştır.⁶⁷

İsviçre basını Türkiye’deki darbe haberlerini 28 Mayıs günü yansırmış, Bern merkezli Almanca yayım yapan Der Bund gazetesi, “*Türkiye’de Askeri Diktatörlük*” manşetini atarak gelişmeleri ilk sayfadan duyurmuştur. İçerikte darbe durumunun geçici olduğu bilgisini paylaşan gazete, Ankara Radyosu’na dayandırdığı haberinde Türk demokrasisinin son dönemlerde sıkıntılar içinde olduğunu ve darbenin bu krizi atlattmak için gerekli bir önlem olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸ Gazete askeri yönetimi diktatörlük olarak nitelendirirken, bu diktatörlüğün kurulmasına sebep olan darbeyi de demokrasiye geçiş için bir araç olarak nitelendirmesi çelişkili bir ifade olarak yansımıştır. Darbe haberlerini yansıtan İsviçre’nin Almanca yayım yapan diğer bir gazetesi de Freiburger Nachrichten olmuştur. Gazete “*Türkiye’de Darbe*” başlığını kullanmış, askeri müdahalenin sabaha karşı 04.00 civarı gerçekleştirdiğini aktaran gazete Londra’daki telgraf şirketlerinin İstanbul ile olan iletişiminin yedi saat kadar kesintiye uğradığı bilgisini aktarmıştır. Milli Birlik Komitesi’nin özgür ve objektif seçinler yapacağı haberini veren gazete Londra üzerinden aldığı ifadelerine devam etmiş, Londra’da bulunan Türk büyükelçisinin cuma sabahı darbe haberini şaşkınlıkla öğrendiğini ve büyükelçilik sözcüsünün haber hakkında yorum yapmaktan kaçındığını bildirmiştir.⁶⁹ İsviçre’de Fransızca yayım yapan La Liberté gazetesi ise “*Türk Ordusu İktidarı Ele Geçirdi*” başlığı ile okuyucularının karşısına çıkmıştır. Haber içeriğinde ise ordunun tarafsızlığını ilan ettiğini, ordunun hiçbir adama, hiçbir partiye, hiçbir kesime bağlı olmadığını alıntılama yaparak aktarmıştır. Gazete ayrıca ordunun tarafsızlığını ilan etmiş olmasına rağmen muhalefet lideri, eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün evinin önünde askeri okul öğrencilerinden oluşan bir şeref kıtası bulunduğunu da bildirerek asker-İnönü yaklaşmasına vurgu yapmıştır.⁷⁰

Sonuç

27 Mayıs Darbesi ile ilgili Batı basınında yer alan haberler genel itibariyle benzer dilin kullanıldığı haberler olmuştur. Darbenin Türk demokrasisini kesintiye

67 “Die Alt Türken”, *Der Spiegel*, S. 24, 1960, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/index-1960-24.html>, son erişim tarihi: 17.01.2022. Gazete kupürü için bk. Ek-7.

68 “Militärdiktatur in der Türkei”, *Der Bund*, 28 Mayıs 1960, s. 1. Gazete kupürü için bk. Ek-8.

69 “Staatsstreich in der Türkei”, *Freiburger Nachrichten*, 28 Mayıs 1960, s. 2.

70 “L’armée Turque s’est Emparé du Pouvoir”, *La Liberté*, 28 Mayıs 1960, s. 2.

uğrattığına yönelik örnek ile “*Türkiye’de Demokrasiye Darbe*” manşetine benzer herhangi bir habere rastlanmamış, darbe ile ilgili herhangi bir devlet başkanı tarafından açıklama basına yansımamıştır. Batılı gazetelerin darbe haberlerini okuyucuları ile paylaşırken manşetlerinde kullandıkları dil darbeyi tasvip eder bir dil olmuştur. Kullanılan haber içeriklerinde ise umumiyetle temel bilgilerin paylaşıldığı somut dile yer verilmiş, İstanbul, Ankara, Atina ve Avrupa başkentleri merkezli haber yapan uluslararası ajansların dağıttığı bilgiler paylaşılmıştır. ABD gazeteleri Başbakan Adnan Menderes için “*totaliter*” ifadesine sıkça yer verirken, İngiltere medyasında Menderes için daha kibar bir dil kullanılmış ve “*Mister*” kelimesi sıklıkla yer almıştır. İngiltere dışında diğer ülkelerin gazetelerinde ABD medyasındakine yakın bir dil tercih edilmiştir.

Yabancı gazetelerde 27 Mayıs ile ilgili en ön plana çıkan nokta darbe bildirisinde yer alan Türkiye’nin NATO ve CENTO başta olmak üzere uluslararası sözleşmelere bağlı kalacağını açıklanması olmuştur. Özellikle bu açıklama Sovyetler Birliği tehdidine karşı Türkiye’nin önemli bir müttefik olmasından dolayı, ABD’nin ve Avrupalı ülkelerin birtakım tedirginliklerini ortadan kaldırmıştır. ABD’nin ve Avrupalı ülkelerin devlet bazında darbeye karşı tutumu basının yansıttığı haberlerden anlaşılmıştır. Darbeden birkaç gün sonra Amerikan basınında, ABD’nin yeni Türk hükümetini tanıdığı yönünde haberler çıkmış, ABD’li yetkililer, Türk hükümeti ile normal ilişkilerimizi sürdürüyor olmamız, yeni hükümeti tanımış olduğumuz anlamına gelir, ayrıca resmi olarak bir tanıma işlemine gerek yoktur ifadelerini kullanmıştır. Bu durum ABD’nin cunta yönetimine karşı tavrını da ortaya koymuştur.

Batılı ülkelerin basın kuruluşları, darbe haberlerini yansıtırken darbeye giden süreçten bahsetmişler ve darbe anı hakkında bilgi vermişlerdir. Buna ek olarak MBK’nın açıklamaları ve özellikle seçimlerin yeniden yapılacağını sözünün verilmesi geniş biçimde yer bulan haberler olmuştur. Ayrıca MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’in fotoğraflarının sıkça kullanıldığı haberlerde Gürsel’in hayatı hakkında da bilgiler paylaşılmıştır.

Netice itibarıyla farklı ülkelerin basın kuruluşları, 27 Mayıs’ı bulundukları ülkelerin Türkiye politikalarına eşdeğer yakınlıkta yansıtmışlardır. Ülkelerin basın kuruluşlarına yansıyan biçimi ile 27 Mayıs’a karşı ortaya koydukları tavır Türk demokrasisinin menfaatlerine göre değil, o ülkenin dış politik çıkarlarına uygun olarak sergilenmiştir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 51.0.0.0/4.31.12.

TBMM Kanunlar Dergisi, Dönem 9, C 33, 25 Temmuz 1951.

TBMM Zabit Ceridesi, Devre 11, C 13, İçtima 8, 18 Nisan 1960.

Gazeteler

“Armed Forces Take Over in Turkey”, *Lewiston Evening Journal*, 27 Mayıs 1960.

“Armeekomitee übernahm die Macht in der Türkei / Neue Verfassung wird vorbereitet”, *Neues Deutschland*, 27 Mayıs 1960.

“Army Forces Seize Turkey”, *The Day*, 27 Mayıs 1960.

“Army Rules in Turkey; Free Elections Promised”, *Newburgh-Beacon News*, 27 Mayıs 1960.

“Army Seizes Control in Bloodless Turkish Coup”, *The Bend Bulletin*, 27 Mayıs 1960.

“Army Seizes Control of Turk Government”, *Lakeland Ledger*, 27 Mayıs 1960.

“Army Seizes Power in Turkey Uprising”, *Beaver County Times*, 27 Mayıs 1960.

“Army Takes Control in Turkey, President and Ministers Arrested”, *The Sunday Times*, 27 Mayıs 1960

“Army Takes Control of Turkey, Promises to Hold Free Elections”, *Ocala Star-Banner*, 27 Mayıs 1960.

“Army Takes Over Power in Turkey”, *The Leader-Post*, 27 Mayıs 1960.

“Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı”, *İstanbul Ekspres*, 6 Eylül 1955.

“Başkumandan Meclisi Feshetti”, *Yeni İstanbul*, 28 Mayıs 1960.

“Bloodless Operation at Dawn”, *The Glasgow Herald*, 28 Mayıs 1960.

Cadets Uprising”, *The Sunday Times*, 24 Mayıs 1960

“Colpo di Stato Militare in Turchia-Menderes e tutti i Ministri Arrestati”, *Avanti*, 28 Mayıs 1960.

“Controla a Turquia el Ejercito”, *La Opinion*, 28 Mayıs 1960.

“Constitution de un Gobierno apolitico en Turquía”, *La Nueva España*, 29 Mayıs 1960.

“Coup d’État en Turquie”, *L’Action Catholique*, 27 Mayıs 1960.

“Coup d’État en Turquie l’armee prend le pouvoir”, *France-Soir*, 28 Mayıs 1960.

“Coup d’État militaire en Turquie”, *Le Figaro*, 28 Mayıs 1960.

“Die Alt Türken”, *Der Spiegel*, S. 24, 1960, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/index-1960-24.html>, son erişim tarihi: 17.01.2022.

“El Ejercito se ha Hecho Cargo Del Poder en Turquía”, *La Nueva España*, 28 Mayıs 1960.

“Golpe en Turquía”, *Diario de Burgos*, 28 Mayıs 1960.

“Golpe de Estado en Turquía”, *ABC*, 28 Mayıs 1960.

“Golpe de Estado en Turquía”, *La Nacion*, 28 Mayıs 1960.

“Herrin Tekun Völdin i Tyrklandi”, *Morgunblaðið*, 28 Mayıs 1960.

“İstanbul ve Ankara’da Örfi İdare İlan Edildi”, *Hürriyet*, 29 Nisan 1960.

“L’armée Turque s’est Emparé du Pouvoir”, *La Liberté*, 28 Mayıs 1960, s. 2.

“Life Nears Normality Under Turkish Military”, *Gadsden Times*, 28 Mayıs 1960.

“Life Nears Normalcy in Turk Nation”, *The Fort Scott Tribune*, 28 Mayıs 1960.

“Il Regime Turco è cronato”, *l’Unità*, 28 Mayıs 1960.

“Menderes Seized In Turkish Army Coup”, *Coventry Evening Telegraph*, 27 Mayıs 1960.

“Militärdiktatur in der Türkei”, *Der Bund*, 28 Mayıs 1960.

“Military Rule in Turkey”, *The New York Times*, 28 Mayıs 1960.

“Military Takes Over Turkey in Bloodless Coup”, *Lewiston Morning Tribune*, 27 Mayıs 1960.

“Pro-West Turk Army Heads Take Over, Grab Menderes”, *The Altus Times-Democrat*, 27 Mayıs 1960.

“Rebels Take Turkey in Fast Army Move Menderes Goes Out”, *Lawrence Journal-World*, 27 Mayıs 1960.

“Reorganisation d’une Politique Normale en Cours en Turquie”, *L’Évangéline*, 30 Mayıs 1960.

“Revolte en Turquie Hier”, *L’Évangéline*, 28 Mayıs 1960.

“Rising Danger in Turkey”, *The Sunday Times*, 7 Mayıs 1960

“Role Of Military Debated By Turks”, *The New York Times*, 8 Mayıs 1960.

“Selanik’te Atatürk’ün Evine Atılan Bomba Halkı Gale yana Getirdi”, *Yeni Sabah*, 7 Eylül 1955.

“Siyasi Faaliyetler Durduruldu”, *Akşam*, 19 Nisan 1960.

“Sorpresivamente el Ejercito Turco se Apodero del Poder”, *El Tiempo*, 28 Mayıs 1960.

“Staatsstreich in der Türkei”, *Freiburger Nachrichten*, 28 Mayıs 1960.

“Turk Army in Control”, *Kentucky New Era*, 27 Mayıs 1960.

“Turk Leaders Plan Reforms; Ousted Premier Faces Trial”, *Newburgh-Beacon News*, 28 Mayıs 1960.

“Turkey Goes Back-to Work”, *Evening Times*, 28 Mayıs 1960.

“Turkey Planning to Create New Constitution”, *Ludington Daily News*, 28 Mayıs 1960.

“Turkish Army Moves Swiftly to Consolidate Power After Ouster of Premier Menderes”, *The Bend Bulletin*, 28 Mayıs 1960.

“Turkish Army Take Over! Mr. Menderes Arrested”, *Aberdeen Evening Express*, 27 Mayıs 1960.

“Turks Celebrate Dictator’s Fall”, *The Sun*, 28 Mayıs 1960.

“The Armed Forces Seized Control”, *Belfast Telegraph*, 27 Mayıs 1960.

“The Army As Liberator”, *Washington Post*, 28 Mayıs 1960.

“Turks Cheer At Military Takeover”, *Daytona Beach Sunday News-Journal*, 28 Mayıs 1960.

“Turkish Army to Hold The Ring”, *The Guardian*, 28 Mayıs 1960.

“Turks Cheer Liberator’s Curbs Lifted”, *The Lewiston Daily Sun*, 28 Mayıs 1960.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayınları, İstanbul 2010.

Alandaş, Alper Sedat-Bıçakçı Baskın, *Popüler Siyasi Deyimler Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

Armaoğlu, Fahir, “Amerikan Belgelerinde 27 Mayıs Olayı”, *Belleten*, C LX, S. 227, Nisan 1996, s. 203-226.

Aydemir, Şevket Süreyya, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.

Çavdar, Tevfik, “Demokrat Parti”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 2060-2075.

Çolak, Filiz, “27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve TBMM’deki Kadın Vekiller”, *Uluslararası Darbe Sempozyumu, 26-27-28 Mayıs 2017, Bildiriler*, ed. Mustafa Aslan, Ramazan Kemal Haykıran, Ali Bilgeoğlu, Muhittin Çeken, Ali Emre Dingil, C 2, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2017, s. 501-531.

Demir, Şerif, *Düello: Menderes ve İnönü Demokrat Parti’den 27 Mayıs Darbesi’ne Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

Ekşi, Rasim, *Yassıada Çığlığı 27 Mayıs Darbesi ve İdam Edilen Hasan Polatkan’ın Savunması*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul 2005.

Eraslan, Cezmi, “Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C II, ed. Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2011, s. 519-643.

Eroğlu, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2003.

Yeşilbursa, Behçet Kemal, “The ‘Revolution’ of 27 May 1960 in Turkey: British Policy towards Turkey”, *Middle Eastern Studies*, C XLI, S. 1, Ocak 2005, s. 119-149.

Yıldız, Nuran, “Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın”, *Ankara Üniversitesi Dergisi*, C LI, S. 1, Ocak 1996, s. 481-405.

Ekler

Ek-1⁷¹: Kanada’da yayım yapan L’Action Catholique gazetesinin manşeti (Türkiye’de Darbe)

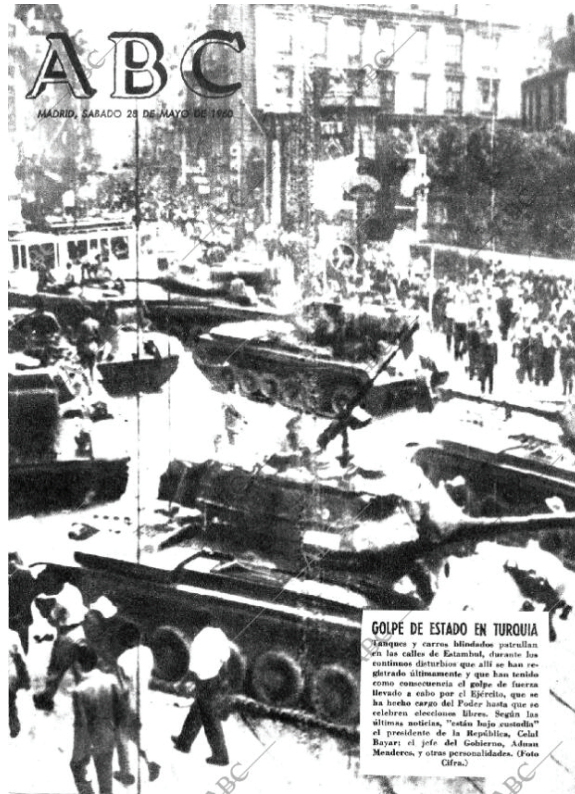
Ek-2⁷²: ABD’de yayım yapan The Bend Bulletin gazetesinin manşeti (Ordu, kansız Türk darbesinde kontrolü ele geçirdi)

71 “Coup d’Etat en Turquie”, *L’Action Catholique*, 27 Mayıs 1960, s. 1.

72 “Army Seizes Control in Bloodless Turkish Coup”, *The Bend Bulletin*, 27 Mayıs 1960, s. 1

Ek-3⁷³: İspanya'da yayım yapan ABC gazetesinin ilk sayfası (Türkiye'de Darbe)

Ek-4⁷⁴: İtalya'da yayım yapan l'Unità gazetesinin manşeti (Türk Rejimi Çöktü)

73 "Golpe de Estado en Turquía", ABC, 28 Mayıs 1960, s. 1.

74 "Il Regime Turco è cronato", l'Unità, 28 Mayıs 1960, s. 1.

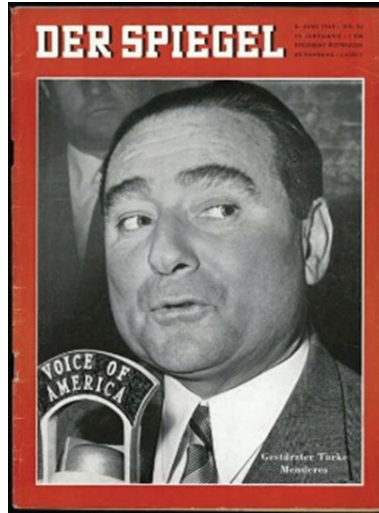
Ek-5⁷⁵: İzlanda'da yayım yapan Morgunblaðið gazetesinin manşeti (Ordu Türkiye'de İktidarı Ele Geçirdi)

Ek-6⁷⁶: Fransa'da yayım yapan Le Figaro gazetesinin manşeti (Türkiye'de Askeri Darbe)

Ek-7⁷⁷: Almanya'da yayım yapan Der Spiegel dergisinin kapak fotoğrafı, sağ altta (Devrik Türk Menderes)

76 "Coup D'état militaire en Turquie", *Le Figaro*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

77 "Die Alt Türken", *Der Spiegel*, Sayı 24, 1960, erişim adresi: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/index-1960-24.html>, son erişim tarihi: 17.01.2022

Ek-8⁷⁸: İsviçre’de yayım yapan Der Bund gazetesinin manşeti
(Türkiye’de Askeri Diktatörlük)

